

ЗНАЧЕННЯ ВОКАЛЬНОЇ ПІДГОТОВКИ У ФАХОВОМУ СТАНОВЛЕНІ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ МУЗИКИ

Вокальний вид діяльності на уроках музики в общеобразовательній школі розглядається як доступний вид музичного навчання дітей і юнацтва. Процес підготовки майбутніх викладачів музичних дисциплін, учителів музики общеобразовательних шкіл з позиції посиленої вокально-практичної підготовки в ВНЗ-ах важко переоцінити.

Вокальна діяльність учнів на уроках музики в ЗОШ – це найдоступніший для дітей вид музичної діяльності, тому значення професійної вокальної підготовки майбутніх викладачів музичних дисциплін важко переоцінити. За допомогою виконання та сприйняття вокальних мелодій дитина прагне висловити свій внутрішній світ та знайти у собі відлуння світу, що її оточує. Чуттєвий світ дитини сповнений емоційністю та яскравістю слухового сприйняття, а психічна діяльність, в поєднанні з фізіологією, у процесі співу перетворює слухове сприйняття на наслідування – відтворення почутого голосом. Характерним у процесі наслідування є підлаштування голосового апарату під особливості відтвореного звуку. На уроках музики у ЗОШ під час співу, вчитель досить часто відтворює мелодію пісні разом з учнями, щоб допомогти їм подолати складності в інтонуванні, але іноді, коли голос викладача поставлено невірно, така допомога стає причиною псування дитячих голосів на самому ранньому етапі їх формування, адже молодші школярі неодмінно наслідуватимуть всі можливі недоліки його голосу.

Це свідчить про необхідність здобуття професійної фахової освіти, і вокальної – особливо, адже вчитель виступає одночасно у ролі прикладу для наслідування та об'єкту оцінювання. Розуміння необхідності володіння професійними вокальними вміннями дозволяє переосмислити навчальний процес підготовки майбутніх вчителів музики та по-новому розглядати роль викладача у становленні духовних та естетичних цінностей молодших та старших школярів.

Курс фахового становлення майбутніх вчителів музики, розрахований на програму педагогічних вузів, інститутів мистецтв та культ просвітніх закладів. Специфіка таких учбових закладів диктує зміст теоретико-методичних програм навчання, що спрямований на здобуття професійних педагогічних знань, умінь та навичок у галузі музичної освіти. Тому професійна підготовка майбутніх вчителів музики умовно поділяється на два теоретико-методичні блоки: психолого-педагогічної та фахової підготовки. Психолого-педагогічна підготовка включає такі складові, як знання у галузі вікової психології, у галузі корекції та психокорекції, педагогічної майстерності та педагогічної творчості. Професійне володіння теоретичним та практичним змістом цього компоненту дасть змогу майбутньому вчителю музики керувати процесом навчання, спрямовуючи та концентруючи пізнавальну та діяльностотворчу активність учнів на вироблення особистої зацікавленості процесом оволодіння практичними вміннями співацького розвитку та музичних здібностей; можливість теоретичного узагальнення та практичного керування проблемою взаємодії «учитель – учень», враховуючи особливості мотиваційної керованості школярів у світлі особливостей вікової психології; вміння застосовувати як традиційні, так і нетрадиційні методи навчання та форми організації навчального процесу; також дасть змогу вдосконалення власної педагогічної діяльності та розвитку здатності до адекватної самооцінки власної вокально-методичної підготовки.

Винятковість процесу постановки голосу акцентує увагу на особливостях педагогічних умов та принципів навчального процесу, а також методів та способів системи викладення інших складових фахової підготовки.

Вокальна підготовка – це комплексне оволодіння практичними, теоретичними та методичними знаннями та навичками в галузі вокального мистецтва, та складається з таких компонентів:

- формування виконавських навичок; викладення сольфеджіо;
- змістовні методично-теоретичні знання у галузі охорони голосів (дитячих та підліткових зокрема);
- знання фізіологічної будови апарату звукоутворення; знання історії становлення вокального мистецтва;

методичні знання в корекції вад голосу.

Кожен з цих аспектів містить властивий йому теоретико-методичний зміст, який в свою чергу ставитиме вимоги до побудови навчального процесу. Охорона дитячих (та дорослих) голосів – це комплекс вимог до виконання вокальних вправ: уникнення перенавантаження голосу в окремі періоди та у певні дні, спеціальні вимоги до занять у мутаційний період, тощо. Знання фізіологічної будови органів звукоутворення – це комплекс теоретичних знань особливостей будови дитячих та підліткових голосів та комплекс методичних знань особливостей їх навантажень.

Формування виконавських навичок – це вимоги до вокальних вправ для кожного типу голосу, відповідна поетапність процесу вокальної освіти та вимоги до відтворення творів, відповідно їх художньому образу. Вважаємо за доцільне ставити конкретну мету у розвитку окремих складових вокальної постановки: співочого дихання, звукоутворення, вимови слова, єдності художнього та виконавсько-технічного вдосконалення, збереження творчої індивідуальності, вироблення професійного підходу до засвоєння правильних вокальних навичок у володінні голосовим апаратом, виховання особистості, здатної до самостійної діяльності в майбутній ролі викладача музики та співу у ЗОШ.

Необхідно робити акцент на велике значення свіжого голосу для художнього співу та такі основні музично-педагогічні принципи:

1. Комплексність і послідовність в оволодінні майстерності співу.
2. Удосконалення технічної і музичної майстерності.
3. Єдність художнього і вокально-технічного розвитку.
4. Збереження творчої індивідуальності.

Однією з головних умов правильного виховання голосу вважаємо виявлення вільного звуку (примарного тону – за методичними рекомендаціями Глінки) та виявлення приблизної зони їх розташування: від фа-соль першої октави до сі; у меццо-сопрано від ре до фа першої, у басів – від ля-сі *бемоль великої* октави до мі-фа малої. Рекомендуємо також визначити голос за допомогою чотирьох основних характеристик: компактністю (або пасивністю) звуку, діапазоном, тисетурними можливостями (здатність триматись на певній середній висоті) та регістровими межами. Важливе місце необхідно відводити роботі над

вирівнюванням звучання голосу у відтворенні різних голосних. Це можна зробити за допомогою вирівнення звучання голосних, зробити їх повними, заокругленими та до деякої міри «притемненими». Важливою умовою вирівнення є відтворення їх у «високій позиції», т.з. «масці» – єдина точка верхніх резонаторних порожнин голови. А також – вирівнювання регістрів. Принципами відтворення вважаємо кантилену та спів на легато.

Правильне звукоутворення залежить від вірної атаки звуку (три види атаки), які використовуються в залежності від технічних та художніх завдань. Дихання є основою звукоутворення. Дихати необхідно легко та непомітно, добираючи дихання ротом та носом одночасно. Акцентуємо увагу на «вдихальному» стані та економності використання повітря під час співу. Чистота інтонації стосується як окремої ноти, так й певної інтерваліки. Безпосередній вплив на чистоту звуку, має позиція звуку, яка має точку концентрації – у порожнині рота (під верхніми зубами) та носа. Вироблення чистої інтонації можна відпрацьовувати під час виконання української народної пісні, завдяки її мелодійності та кантилені. Вимова: окрім вимоги чіткого виконання приголосних, як основи для вільного звукоутворення, також треба звернути увагу на вірне озвучення голосних (щоб «о» не було схожим на «а», а «є» на «і») та протяжне їх виконання, так, щоб приголосний закривав слово. Наголоси мають велике значення для художнього виконавства та є допомогою у виконанні. У доборі репертуару звертаємо увагу на окремих умовах: доступність, поступовість та ідейно-художня цінність. Радимо виконувати українські пісні, що сприяють розвитку кантилени, дотримуватись системності у вивченні твору та у вокальних заняттях взагалі. Сам процес вивчення умовно поділяє на певні фази роботи: *ознайомлення* (виконання його викладачем), технічне вивчення, художньо-образне та сам процес співування.

Специфіка фахової діяльності педагога-вокаліста має деякі відмінності: індивідуальність підходу у розвитку голосу та у доборі методичних вправ, суворий контроль процесу формування початкових навичок та опора на комплексне формування вокальних та інструментальних навичок, дотримання правил режиму голосу. Розвиток вокальної техніки пов'язаний з виконанням основних педагогічних умов: цілеспрямованість у виконанні вправ; двосторонній підвищений контроль – вимога формування активного рівня вокального слуху; індивідуальна спрямованість у використанні вокального навчального репертуару; дотримання дидактичного принципу послідовності та поступовості для досягнення певного результату. Після того, як у студентів сформовані початкові навички дихання та голосоутворення, доцільним вважаємо включення у навчальний репертуар студентів традиційних вокальних творів: романсів, пісень, арій (рекомендовані автори – Й.Бах, В.Белліні, О.Варламов, М.Глінка, С.Гулак-Артемівський та ін.).

Звернемо увагу, також на основні проблеми галузі постановки голосу майбутніх вчителів музики: невелика кількість часу, що виділена програмою вищої школи для навчання співу і основам методики та охорони голосу, та, як результат – посередні вокальні дані студентів.

Отже, розкриємо сутність вокальної підготовки, як системи індивідуального сольного навчання, що спирається на багаті виконавські традиції, довід видатних педагогів та майстрів вокального мистецтва. Методичні узагальнення вокально-педагогічного процесу ґрунтуються на таких принципах вокальної педагогіки: значення вокального режиму та особливостей нервової системи учня (студента), де враховано такі аспекти, як вікові особливості, фоніатричний досвід, системний та цілеспрямований психологічний вплив на студента (бесіди про особливості режиму голосу).

Професійне оволодіння практичним та теоретичним змістом складових вокальної підготовки майбутнього вчителя музики є ґрунтом для творчої спрямованості навчального процесу, дає можливість розвитку музичних здібностей учнів на кожному окремому етапі навчання, є чинником у формуванні слухових, ритмічних, вокальних вмінь та навичок дитини, а також естетичних смаків та вподобань особистості.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Емельянов В.В. Развитие голоса. Координация и тренаж./Оформление обложки А.Лурье. –СПб.:Лань, 1997. – 192с.
2. Ростовський О.Я. Методика викладання музики в початковій школі. – Тернопіль: Навчальна книга, 2000. – 215 с.
3. Юцевич Ю.Є. Теорія і методика формування співацького голосу: Навч.метод.посібник для викладачів і студентів мистецьких навч.закладів, учителів шкіл різного типу. – К.:ІЗМН, 1998.-160с.
4. Юрко О.О. Вокальне виховання дітей та юнацтва в закладах загальної додаткової освіти. – Суми: СумДПУ ім. А.С.Макаренка, 2005. – 138 с.
5. Яворский Б. Упражнения в голосоведении /Б. Яворский – Москва: нотопеч. П. Юргенсона, 1913. – 120 с.

Гришина А. В.

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ

В статье рассмотрены психологические особенности развития ценностных ориентаций студентов инженерных специальностей, выявлена динамика и специфика их формирования с помощью методики ранжирования терминальных ценностей М. Рокича, а также изучена корреляционная связь между типом эмоциональной направленностью личности и ценностными ориентациями будущих специалистов.

Складність визначення сутності феномена «цінність» пов'язана з його багатозначністю. Проблемою дефініції «цінність» займалися такі вчені як Б.Г. Ананьєв [1], Д.А. Леонтьєв [3], М. Рокич [4] та ін.

У літературі налічується близько чотирьохсот визначень поняття «цінність», у яких пропонуються до розгляду різноманітні підходи й сторони даної проблеми. У зв'язку з цим в дослідженні уточнене поняття «цінність», яке трактується як значимі для особистості (необхідні для задоволення потреби) предмети і явища навколишньої дійсності. Цінності часто розуміються як цілі, до яких прагне людина, ідеали й норми її життєдіяльності.